

OKUMA VE ANLATIM TEKNİKLERİ-I

DOÇ.DR. SEVGİ CAN YAĞCI AKSEL

TEMEL KAYNAKLAR

Alpay, N. (2000). Türkçe Sorunları Kılavuzu. İstanbul: Metis.

Calvino. I. (2007). «Elindekiyle Yetinmesini Bilmek» Sen Alo Demeden Önce. Çev. Şemsa Gezgin. İstanbul: Yapı Kredi. 17-19

Kemal Y. (2011). Röportaj Yazarlığında 60 Yıl. İstanbul: Yapı Kredi.

Manguel A. (2013). Okumalar Okuması. Çev. Sevin Okyay. İstanbul: Yapı Kredi.

Özdemir, E. (2011). Eleştirel Okuma. Ankara: Bilgi.

- 1. Hafta
 - Öğrencilerle Tanışma ve Dersin Tanıtımı
 - Dersin amaçları ve uygulama çalışmaları hakkında bilgi verme

AMAÇLAR

- Eleştirelliğin ve soru sormanın önemini kavramak
- Eleştirel okuma ve yazma ilişki üzerine düşünmek
- okumanın işlevi ve iletişimsel boyutları üzerinde durmak
- etkili okumanın koşulları üzerine düşünmek
- Söz ve yazı ilişkisini, görüntü ve metin ilişkisini, ifade biçimlerinde ortaya çıkan uzlaşma ve farklılıkları tarihsel bir perspektifle, farklı yazınsal türlerden örnekler üzerinde incelemek

AMAÇLAR DEVAM...

- Farklı yazınsal türler üzerine sınıfta okuma çalışmaları yaparak öğrencilerin yorumlama ve fikirlerini özgün biçimde ifade etme becerilerini geliştirmeye katkı sunmak. Konuşma cesareti kazanmalarını sağlamak
- Dijital kültürün gündelik yaşamdaki izlerine; sözlü/yazılı ifade biçimlerimizdeki yansımalarına dair farkındalık edinmek
- Öğretici ve kurmaca yazı türlerinden seçilen örnekler üzerine sınıfın grup ödevleri yapmasını sağlayarak birlikte çalışma ve ortak üretim ve sunuş yapma becerileri açısından deneyim kazanmalarını sağlamak
- Edebiyatın başta iletişim bilimleri olmak üzere disiplinlerarası niteliğini ve insan yaşamındaki önemine ilişkin farkındalık edinmelerini sağlamak
- Her dönem öykü, roman, röportaj, mektup ve deneme türlerinden nitelikli örneklerin sınıfta okunmasını ve tartışılmasını sağlamak
- İçeriğin sunuşu ve izleğin, ödev konularının öğrenci eğilimlerine, donanımlarına ve ilgi alanlarına göre sınıfla birlikte gözden geçirilmesi

2. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

AÇIŞ TARTIŞMASI:

Okuma Hallerimiz, Okur Konumlarımız...

Neler okuyorsunuz?

Okuma tercihlerinizi neler belirliyor?

En son ne okudunuz?

İlk ne okudunuz (Okumanın bellekteki izleri)

OKUMA ORTAMI

- Hangi ortamlarda okursunuz?
- Hangi saatlerde okursunuz?
- Okumaya ne kadar zaman ayırıyorsunuz?
- Kitap sayfasını kıvrır mısınız?
- Altını çizer misiniz?
- Not alır mısınız?
- Kitap kaplayan?
- Kütüphane düzeni?
- Aklınızda kalan bir kütüphane deneyimi?

OKUR KONUMLARI

- Gazete okurken ben...
- Şiir okurken ben...
- Bilimsel bir makale okurken ben...
- Öykü okurken ben...
- Gece okurken ben...
- Yatarak okurken ben...
- Kütüphanede okurken ben...
- «Okumak da yazmak gibi kişisel bir eylemdir. Aynı metin her okur tarafından yeniden yazılır.»
- Yukarıdaki önermem sizin için ne ifade ediyor?

OKUR KONUMUNDA FARKLILAŐMA

- Hangi metinleri hep birlikte görece daha uzlaşarak anlarız?
- Hangi metinleri her birimizin bambaŐka yorumlaması daha mümkündür?

ANLAMA HALİ...

- Hangi metinleri anlamak daha güçtür?
- Uzmanlık gerektirenler...
- Kötü kaleme alınanlar...
 - Kötü çeviriler...
 - Kötü yazılmış metinler...

ANLAMA HALİ-II

- Okuduğumuzu anlayamadığımızda ne hissederiz?
 - Kendini suçlama
 - Sıkılma
 - Vazgeçme
 - Pes etme/etmeme
 - Siz ne yaparsınız?

TARTIŞMA

- **Aalışkanlıklarımız okuma tutumlarımızı belirler...**

ÖDEV

- Okuma tutumlarınıza ve alışkanlıklarınıza ilişkin, konuştuğumuzdan yola çıkarak bir kompozisyon yazınız.
 - başlık, giriş, paragraflar, sonuç, özgün yaratıcı yazma tarzı bekleniyor.
 - Az bilinen 5 sözcük kullanılacak. Metin içinde altı çizilecek. Anlamları metnin sonunda açıklanacak.

3. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

OKUMANIN İLETİŞİMSEL BOYUTLARI

- Okuma, dünyayı anlama, kavrama çabasıdır.
- Kendini tanıma çabası, dilsel bir etkinliktir.
- “Çünkü anlamak ortak bir dil gerektirir
- Ortak dil ise,
- Ortak yaşam/ortak bilgi/ortak birikim/ortak düş/kimi yerde de
- Ortak düşünüş demektir.
- Ortak değilse bile, yakın/benzer/gibi. Ferit Edgü

OKUR DONANIMI NEDİR?

- Yazarlık nasıl bir yazma donanımı gerektirirse okurluk da bir okuma donanımı gerektirir.
- Bu donanım, öyle bir çırpıda kolayca edinilecek türden değildir.
 - Neden?
- Değişik yapıda metinler üzerinde okuma deneyimi ister.
 - «Değişik yapıda metin» den ne kast edilmektedir?

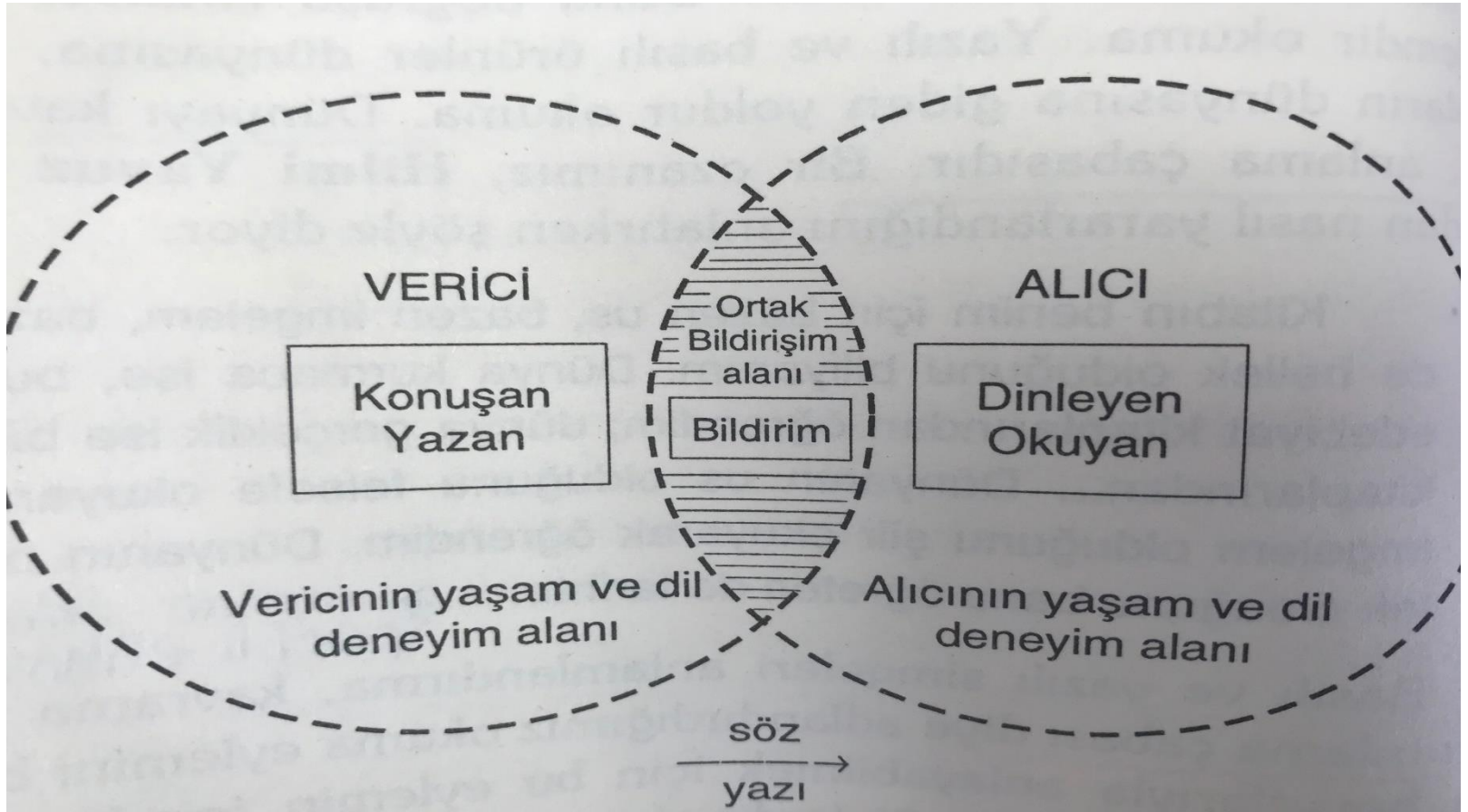

OKUR DONANIMI NEDİR-II

- Okunan metnin türünü belirleyebilmek
- Metnin düşünce ve duygu yapısını oluşturan öğeleri ayırabilmek
- Yazarın amacını kestirebilmek
 - Nasıl yapabiliriz?
 - Yazarı tanımak
 - Konuyu tanımak
 - Dil ve anlatıma hakim olmak
 - Metindeki ipuçlarını yakalamak
- Yazarın başvurduğu anlatım biçimlerini, düşünceleri geliştirme yollarını seçebilmek (biçimsel ve içeriksel)

KAYNAK: ÖZDEMİR, E. (2007). ELEŞTİREL OKUMA. ANKARA: BİLGİ. S/30

ORTAK DÜŞÜŞ...

- Yazar-Okur ve ikisinin içinde yaşadığı «anlam evreni»
- Bu evrenin koşullarından bağımsız değiliz...
- Yazar ve okur arasındaki etkileşim için kesişme ve ortaklık şarttır...
- Ortaklık (yakın anlamlar)-**sözcük çalışması**...
 - Yakınlık
 - Benzerlik
 - ???
 - ???

YAZAR S/30

- Metni oluşturan
- İletişimsel
 - Gönderici
 - İleten
 - Verici

OKUR

- Metni çözen
- Anlamaya çalışan
- İletişim sürecine giren

OKUR DEYİNCE 34-35

- Sınıf çalışması...
- «Okur deyince» metnini anlamak için hangi sorularla başlayalım?
- Metnine göre kaç tip okuyucu vardır?
 - Ayaklı sözlük
 - Okuduğunu sindiren okuyucu
 - «dünya tarihinin büyük başarılar elde etmiş insanların çoğu okumaya düşkün insanlardı».
 - Neden????

4. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

ETKİLİ OKUMA BECERİLERİ

- Okurken anlamayı kontrol etmek
- Metin hakkında soru sormak ve cevaplamak
- Yüksek sesle okumak
- Okunan metnin özetini çıkarmak
- Okurken altını çizmek
- Okurken not almak
- **İncele-Sorgula-Oku-Tekrar Et-Gözden Geçir** tekniğiyle okumak

hangisi size uygun

AMAÇ

- Amaçsız okuma olur mu?
- Amaç neyi belirler?
 - Okur olarak takınacağımız tutumu.
 - Romanla tezi aynı beklentiyle mi okuruz?
 - Değişen nedir? Neyi bulmak isteriz?

METİN

- Okumaya konu olan
- Anlam bütünlüğü olan
- «Her metin bir dil dizgesidir»

ÖĞRETİCİ METİNLER S/38

- Kullanmalık metinler..
- Sözcüklerin somut anlamları
- Yaygın biçimde uzlaşılan/paylaşılan anlam...
- Hayal gücüne daha az seslenen..
- Üslüpsal özgünlük, sanatsal-estetik biriciklik kaygısı daha az.
- Gündelik dilin söz değerleri
- Duygusal ve çağrışımsal anlamdan uzak.
- Çok değerlilik tercih edilmez.

YAZINSAL METİNLER

- Metinlerin türünü-niteliğini ayırmada temel ölçütü dildir.
- Bilgi iletme amacı geri plandadır ya da yoktur.
- Yazar ifadeleri anlatmak istediği şeye göre boyutlandırır.
- Günlük dilin söz değerleriyle yetinmez.
- Metindeki evrenin niteliğine göre değişen dil...

İLETİŞİM KONUSU

- Ödev
- Aynı konuyu ele alan bir öğretici bir yazınsal metin bularak karşılaştırınız.

5. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

SINIF ÇALIŞMASI ÖYKÜ ÇÖZÜMLEME

▪ Kafka- Kleine Fabel

"Ah," dedi fare, "dünya her gün daralıyor. Önce öyle genişti ki korku veriyordu bana, yürüdüm daha, uzakta sağda solda duvarlar görünce mutluluk duydum hani, ama bu uzun duvarlar öyle hızlı yaklaştı ki birbirine, işte son odadayım şimdi artık, köşede de, içine yürüyeceğim kapan duruyor." "Yürüdüğün yönü değiştir, olsun bitsin," dedi kedi, yedi onu.

■ Istvan Örkény: Bodrumdaki Düşünceler

Bodrumdaki Düşünceler

Top, kırık bir camdan bodrum kattaki koridora düştü.

Çocuklardan biri, apartman görevlisinin on dört yaşındaki kızı, topallayarak peşinden koştu. Tramvay zavallının bacağını koparmıştı. Diğer çocuklara top toplayarak avunuyordu.

Bodruma vardığında hafif bir ışık süzülüyordu. Bu yüzden köşede bir şeyin kıpırdadığını fark edebildi ve o yöne doğru seslendi tahta bacaklı küçük kız. "Sen burada ne arıyorsun benim tatlı, minik kedim?"

Topu aldı –tek yapabildiği şey buydu– ve olanca hızla oradan ayrıldı.

Çirkin, yaşlı ve pis kokulu bir sıçan –kedi sanılan oydu– birden acıyla irkildi. Hayatı boyunca hiç kimse bir kediyle konuşmuş gibi konuşmamıştı onunla.

Bugüne dek herkes ondan tiksinişmiş, kömürle, taşla kovalamış ya da korkuyla kaçmıştı.

Bir kedi olarak doğmuş olsaydı eğer, her şey ne kadar farklı olurdu, diye düşündü o an.

Sonra da –bu kadar doyumsuzuz işte– cüretkâr hayaller kurmayı sürdürdü: Ya apartman görevlisinin tahta bacaklı küçük kızı olarak doğmuş olsaydı?

Bu fazlasıyla güzel olurdu. Hayallere sığamayacak kadar güzel...

SINAV

SINAV

6. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

ÖĞRETİCİ NİTELİKLİ METİNLERİ OKUMA

- Eleştirel tutum
- Konuyu araştırma
 - Konu olamayacak bir şey var mı yeryüzünde?
 - Neden?
 - «düşünülebilen»
 - Yazarın belirlediği şey
 - Öğretici metinlere konu olamayacak bir şey söyleyin?
- Bakış açısını belirleme
 - Yazarın konuya karşı tutumu
 - **Püf noktası: karşıt açıyı görebilmek...**

ÖĞRETİCİ NİTELİKLİ METİNLERİ OKUMA

- İletiyi Bulma
 - Önerme/varsayım/ana düşünce/sav/iddia...
 - Yazıyı yönlendiren temel boyut
 - Bu ileti, çeşitli geliştirme yolları ile oluşturulur
 - Yardımcı düşünceler
 - Düşünsel örüntüler
 - **Ana savla çelişmeyen...**
 - **Metinlerde ana sav ile yardımcı düşüncelerin ilişkisini seçebilmek önemlidir!**
 - Her paragraf bir düşünce öbeği olarak düşünülebilir..

İLETİYİ BULMADA YARARLANDIĞIMIZ KAVRAMLAR

- Örneklendirmeler
- Tanımlamalar
- Karşılaştırmalar
- Tanığa başvurma
- Nesnel verilere dayanma

DİL ÖRÜNTÜSÜNÜ DEĞERLENDİRME

- Eleştirel okuma, metinle iletişimsel bir etkileşim içine girmedi.
- Yazarın bize ilettiği iletiyi alımlama edimidir.
- Bu da metni oluşturan öğeleri değerlendirmeyi, bunları kullanmayı gerektirir.

SÖZCÜKLER

- **Sözcüklerin anlamsal özellikleri**
-
- **Sözcüklerin temel anlamları, yan anlamları ve duygu değerleri...**
- **Okurken duygu değerlerini de hesaba katmak gerekir.**
- **Okuduğumuz bir metni tam algılayıp kavrayabilmek için metni yönlendiren anahtar sözcük ve terimleri yazarın kullandığı bağlamda anlamlandırmak gerekir.**
- **Metin boyunca yazarın sık sık yinelemek zorunda kaldığı sözcüklerdir bunlar.**
- **Macit Gökberk'in bir yazısındaki anahtar kelimeler tespit edilecek. (Alıntılayan Emin Özdemir)**

CÜMLELER

- **Cümlelerin nitelikleri**
- **Metin içinde yönlendirici işlevi olan önemli cümleleri ayırt etmek.**
- **Okurken duraksadığımız, önemli bir yargı bildirdiğini hissettiğimiz cümlelerin üzerinde durmak**
- **Cümleleri anladığımızın en önemli göstergesi, onları kendi sözcüklerimizle yeniden söyleyebilmektir.**
- **Bir başka gösterge de onu bir örneğe bağlayabilmedir.**
-

ANLATIM BİÇİMİ

- Örnek metinler üzerine çalışma:
 - 1-Edebiyatın İşlevi s. 97

ÖDEV:

- İyi ve kötü cümle örnekleri...

7. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

YAZINSAL NİTELİKLİ METİNLER

- Hem öğretici hem yazınsal metinler bilgi aktarır. Peki fark ne?
- Gerçek dünya /yaratılmış dünya
- Yansıyan ve yansıtılandan ibaret değil.
- Konudan çok işlenişi önemli
- Olayın önemi

OLAYIN ÖNEMİ

- Olay örgüsü
 - Neden sonuç ilişkisi
- Olay akışı
 - zamansallık

İLETİ VE DÜŞÜNSEL BOYUT

- Kurmaca metinde gereken algı durumu
- Neyin sunulduğu kadar nasıl sunulduğu da önem kazanır.
- Söylenenden söylenmeyeni de çıkarmak

İNSAN ÖĞESİ

- Kahramanlar, kişiler...
- Hareketler, davranışlar, temsiller...
- Tipler
- Karakterler
- Dış görünüş
- Ruhsal betimlemeler

ZAMAN VE UZAM

- Zaman dilimi... Ne zaman, hangi saat, hangi mevsim...
- Sıçramalı, geri dönüşlü, doğrusal, katmanlı zamanlar...
- Mekan: Coğrafi, fiziksel, iç dış, atmosfer özellikleri, gerçek-kurgu ortamlar..
- Zaman ve mekan anlatıyı ne kadar kuruyor... metin için nasıl bir işlevleri var?

ANLATICI AÇISI

- Birinci Kişi (öykü kişisi)
 - Temel
 - Yan
- Üçüncü Kişi (öykü kişisi değil)
 - Her şeyi bilen (öznel)
 - Gözlemci (nesnel)

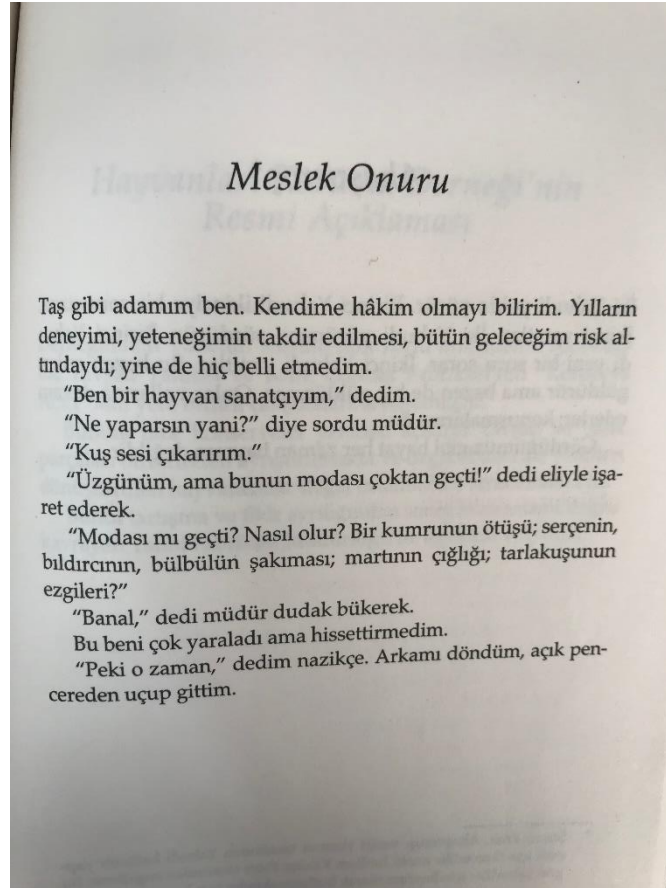

ANLATIM

- Öyküleme
 - Kişiler
 - Yer zaman
 - Anlatıcı türü
 - Dil özellikleri (argo, gündelik, sözcük seçimi eski-yeni vb. deyimler vb.)

ÖRNEK ÇÖZÜMLEME İSTVAN ÖRKÉNY

8. HAFTA

- Okuma ve Anlatım Teknikleri -I

ŞİİR

- Ayrı okuma donanımı gerektirir. Niçin?
- Őiirde sesçil evren
- Duygu ve düşüncenin, ifadenin Şiirsel düzenlenmesi.
- Düz yazıdan farkı nedir?

ŞİİR

- Kuruluş/sınırlı bütün/ kalıplar
- Parçalar arası hesaplı bağın önemi
- Şiirle duyurulabilecek üst gerçek
 - Bir yer var, biliyorum/ her şeyi söylemek mümkün; /epeyce yaklaşmışım, duyuyorum/ anlatamıyorum. Orhan Veli

ŞİİRSEL SÖYLEM

- Sözcük seçimi
- Ses ve anlam değeri
- Bağdaştırmalar
- Eğretilmeler ve simgeler
- Ses örüntüü
- İmge örüntüsü
 - Zihinde canlanan

ÖDEV ŞİİR ANALİZLERİ

- Sınıfta gruplar halinde sunulacak. Serbest seçim...

- **BEYAZ GÖMLEK**

Sesin

.....beyaz

gömleğim

.....nerde

- İlhan Berk şiiri...

TOPLU ŐİR YAZIMI VE ÇÖZÜMLEMESİ

- Sınıfça Dadacı Şiir yazılacak ve ortak çalışma özömlenecektir.

9-12. HAFTALAR

- ÖĞRENCİ SUNUMLARI: ROMAN ÇÖZÜMLEMELERİ
- MİLLİ KÜTÜPHANE ZİYARETİ ÖDEVİ

EDEBİYATTA ÜTOPYA VE DİSTOPYA

- Distopya: ütöpik bir toplum anlayışının karşıtı
- “Karşı ütopya”
- İlk kez J.S. Mill tarafından kullanılan kavram, bu filozof tarafından “ütopyanın tersi” olarak değil, “kötü bir yer” olarak kullanılmıştır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Distopya>).
- Celal Üster, 1984’ün son sözünde ütopyaları insanlığa sunulan düşler, karşı ütopyaları ise karabasanlar olarak tanımlar.
- Ütöpikler: “kusursuz bir düzen”
- Thomas More Ütopya
- Campanella Güneş Ülkesi
- Bacon Yeni Atlantis

- Orwell'ın 1984'ü,
- Zamyatin'in Biz'i,
- Huxley'in Cesur Yeni Dünyası,
- Suzanne Collins'in Açlık Oyunları
- Ursula K. Le Guin'in Mülksüzler'i
- düşünce özgürlüğünün olmadığı,
- insan hayatının her alanda denetlendiği,
- doğal yaşamın mekanikleştiği
- insanları köleleştirdiği totaliter toplumların iç yüzünü ortaya koyarak insanlığı uyaran distopik romanlar...

BİTİRME ÖDEVLERİ...

- Sınıf iki gruba ayrılacaktır. Her grup da kendi içinde 2'şer gruba ayrılarak seçtikleri romanları dönem boyunca konuşulan analiz teknikleri ile irdelenecekler ve grupça edebiyatta distopya-ütopya karşılaştırması yapan bilimsel bir rapor sunacaklardır. Bu rapor final sınavlarında büyük ağırlığa sahiptir!!!

